

Norbert F. Schneider, Gerardo Meil (eds)

Mobile Living Across Europe I: Relevance and Diversity of Job-Related Spatial Mobility in Six European Countries

Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers, 2008, 318 str.

Zbornik *Mobile Living Across Europe I: Relevance and Diversity of Job-Related Spatial Mobility in Six European Countries* urednika Norberta F. Schneidera i Gerarda Meila prvo je od dva izdanja u kojima su objavljeni rezultati međunarodnoga multidisciplinarnog projekta *Job Mobilities and Family Lives in Europe. Modern Mobile Living and its Relation to Quality of Life*. Istraživanje je provedeno 2007. na reprezentativnom uzorku od više od 7000 Europljana između 25. i 54. godine starosti iz šest zemalja – Francuske, Njemačke, Španjolske, Švicarske, Poljske i Belgije. Zbornik čine uvodno, teorijsko poglavlje, poglavlje s opisom nacrtu istraživanja i metoda, šest nacionalnih izvještaja te zaključno poglavlje sa sažetkom najvažnijih nalaza.

U uvodnom poglavlju »Studying Job-Related Spatial Mobility in Europe« nakon kratkog povijesnog uvoda, pregleda sadašnje situacije mobilnosti u Europi i različitih značenja pojma mobilnosti u klasičnoj i suvremenoj socijalnoj teoriji, autori Ruth Limmer i Norbert F. Schneider definiraju predmet istraživanja – poslovnu prostornu mobilnost (*job-related spatial mobility* ili, kraće, *job mobility*). Prema teorijskom okviru istraživanja, individualne odluke koje vode do mobilnosti pojedinaca rezultat su niza međuovisnih odnosa. Autori pretpostavljaju da eksterni čimbenici kao što su potražnja, ograničenja i mogućnosti (posebice socijetalni kapacitet mobilnosti), individualna obilježja

(uključujući osobnost, iskustva unutar individualnih biografija, preferencije, kvalifikacije i socioekonomske karakteristike poput roda ili dobi) te karakteristike životne situacije pojedinca (kao što su obiteljski kontekst, društvene mreže ili poslovna situacija) utječu na njegovu/njezinu sposobnost i spremnost da postane ili ostane mobilan/na iz poslovnih razloga.

Unutar konceptualnog modela autori razlikuju sljedeće dimenzije mobilnosti: permanentnost (dimenzija prema kojoj je moguće razlikovati rekurentne i rezidencijalne oblike mobilnosti), frekventnost, ritam, regularnost i prediktabilnost. S obzirom na navedene dimenzije i pregled dosadašnjih istraživanja razlikuju sljedeće idealne tipove mobilnosti iz (predominantno) poslovnih razloga. Tipovi rekurentne mobilnosti jesu *Long Distance Commuters* (komutanti), *Overnighters* (osobe koje prenoćuju) s podtipovima *Shuttles* (»šatlovi«), *Long Distance Relationships* (osobe koje održavaju veze na daljinu), *Vari-Mobiles* (osobe s varijabilnim trajanjem i ritmom mobilnosti) i *Job Nomads* (poslovni nomadi). Ostali tipovi rekurentne mobilnosti koji imaju i neke karakteristike rezidencijalne mobilnosti jesu *Seasonal Workers* (sezonski radnici) i *Semi-Migrants* (polumigranti). Tipovi rezidencijalne mobilnosti, tj. *Recent Relocators* (oni koji su se preselili nedavno, tj. u posljednje tri godine), jesu *Movers* (unutar-nji migranti), *Migrants* (međunarodni migranti) s podtipom *Trans-Migrants* (transmigranti), *Expatriates* (»ekspatrirani«) s podtipom *Expatriates Returned* (povratnici) i *Multi-Mobiles* (različiti hibridni tipovi mobilnosti). Autori razlikuju i nemobilne tipove: *Unchallenged* (»neizazvani«, tj. osobe koje nikada nisu bile mobilne), *Rejectors* (osobe koje su odbile poslovne ponude koje su uključivale značajniju mobilnost) i *Experienced* (iskusni, tj. oso-

be koje su bile mobilne u prošlosti). Kao glavne ciljeve istraživanja izdvajaju opis poslovne mobilnosti u suvremenoj Europi (vrste i doseg), analizu procesa donošenja individualnih odluka o mobilnosti te analizu posljedica mobilnosti na različite sfere života pojedinaca i njihovih obitelji (str. 37–38).

Nakon drugog poglavlja autora Philippe Huynena i sur. (»Survey Design and Methods«), u kojemu su izložene pojedinih nacrti istraživanja, operacionalizacije navedenih tipova mobilnosti, metoda prikupljanja (standardizirani telefonski intervjui), obrade i prezentacije podataka (pretežno deskriptivna statistika) i konstrukcije uzorka, slijede izvještaji pojedinih zemalja, koji su jednako strukturirani kako bi olakšali usporedbe. Prvo se iznose strukturni i kulturni uvjeti mobilnosti u pojedinoj zemlji, zatim karakteristike nacionalnog uzorka, obilježja mobilnog života (*mobile living*) u dotičnoj zemlji, tj. iskustva ispitanika i njihova spremnost na poslovnu mobilnost, te različite karakteristike mobilnih i nemobilnih ispitanika. Nakon svakog nacionalnog izvještaja nalazi se sažetak najvažnijih nalaza ili zaključak te dodatak s metodološkim napomenama i ograničenjima.

Prema francuskom nacionalnom izvještaju autora Estelle Bonnet i sur. »France – Job Mobility Bridges Regions in a Centralised Country«, francusko je stanovništvo, s obzirom na mobilnost iz poslovnih razloga, podijeljeno prema spolu, socio-profesionalnim kategorijama i povezanosti ispitanika s fizičkim prostorom. Naime muškarci su mobilniji od žena, a zaposlenici u državnim službama od zaposlenih u privatnom sektoru. Također, osobe koje su manje privržene mjestu podrijetla mobilnije su od onih koje iskazuju veću privrženost. Autori zaključuju da mobilnost iz poslovnih razloga neposredno ili po-

sredno utječe na značajan segment francuskog društva (60% ako se mobilnim osobama /14%/ priključe partneri i osobe koje su bile mobilne u prošlosti /kategorija *Experienced*/). Različiti tipovi mobilnosti podjednako su raspoređeni u francuskom uzorku, ali se rekurentni oblici mobilnosti više razvijaju nego rezidencijalni.

U poglavlju »Germany – Country of Locally Attached but Highly Mobile People« Norbert F. Schneider i sur., razmatrajući rezultate za Njemačku, zaključuju da je poslovna mobilnost relativno široko rasprostranjena, a pogotovo rekurentni oblici mobilnosti (80% nasuprot 20% rezidencijalnih tipova mobilnosti). Mlađe je stanovništvo u njemačkom uzorku češće rezidencijalno mobilno, dok su rekurentni oblici mobilnosti rasprostranjeniji među starijim stanovništvom. Iako su muškarci gotovo dvostruko češće mobilni nego žene, taj je trend pod utjecajem obiteljske situacije ispitanika. Naime neudane žene bez djece češće su mobilne od muškaraca u sličnim uvjetima. Također, ako su mobilne, žene se češće preseljavaju od muškaraca koji su rekurentno mobilni. Iako je mobilnost iz poslovnih razloga uglavnom podjednako rasprostranjena među ispitanicima različitih obrazovnih razina, visokoobrazovani su donekle mobilniji. Komutanti su zastupljeniji među nižim obrazovnim slojevima, a obrazovaniji se ispitanici češće preseljavaju. Mobilnost je podjednako raširena u svim sektorima zaposlenja, osim u poljoprivredi.

Prema nacionalnom izvještaju »Spain – Recurring Mobility rather than Relocation« autora Gerarda Meila i sur., oko 12% ispitanika može se svrstati u kategoriju (izravno) mobilnih iz poslovnih razloga, 36% bilo je mobilno u prošlosti, a 8% ispitanika pod utjecajem je mobilnosti partnera. Od oblika mobilnosti u španjolskom su uzorku najzastupljenije dnev-

ne migracije (7% komutanata). Za razliku od uobičajenih (negativnih) predrasuda prema mobilnosti, 4% mobilnih ispitanika smatra je normalnom praksom, bez posebno štetnih utjecaja. Iako percepcija mobilnosti općenito nije negativna, ne smatra je se povoljnom prilikom, već nužnošću koja proizlazi iz zahtjeva tržišta rada. Mobilnost je najčešća među ispitanicima zaposlenima u »sektoru znanja«, koji uključuje financijske usluge, obrazovanje, znanost, javnu administraciju i komunikacije. S druge strane, osobe na višim pozicijama nisu značajno mobilnije od onih na nižim pozicijama. Autori zaključuju da strategije mobilnosti za španjolsku populaciju variraju ovisno o stadiju obiteljskog života, položaju na tržištu rada i pod utjecajem kulture posjedovanja stana ili kuće.

Slijedi poglavlje »Switzerland – Mobility: a Life Stage Issue« autora Gila Virryja i sur. U švicarskom je uzorku mobilno 11% ispitanika, od toga više od polovine čine dnevni migranti (6%), koji prosječno putuju 78 minuta u jednom smjeru, pet dana u tjednu, na radno mjesto prosječno udaljeno 58 km. Oblike poslovne mobilnosti autori povezuju sa životnim stadijem prelaska u odraslo doba i zaključuju da postoji tendencija prostorne mobilnosti mladih ljudi koja je dio socijalne mobilnosti, a osobito ako su posrijedi mladi stanovnici manjih mjesta ili udaljenih područja. Mobilni ispitanici uglavnom su visokokvalificirani muškarci koji još ne žive u »institucionaliziranom partnerstvu« s djecom. Iako je struktura ovog poglavlja (uključujući i metode obrade podataka) donekle odstupila od ostatka zbornika, riječ je o zanimljivu i informativnu prikazu mobilnog života u Švicarskoj.

U poglavlju »Poland – The Unfulfilled Mobility Potential« Anna Giza-Poleszczuk i Magdalena Stec iznose podatke za nacionalni uzorak Poljske, u kojem je mo-

bilno 11% ispitanika. Žene su zastupljenije u kategoriji *Long Distance Commuters*, dok su muškarci, koji su u poljskom uzorku općenito mobilniji, češće *Overnighters*. Tipični mobilni radnik relativno je mlad, ima fakultetsku diplomu i zaposlen je u privatnome industrijskom sektoru ili u uslužnim djelatnostima. Autorice razlikuju dva tipa mobilnosti – mobilnost vođenu povoljnom prilikom (*opportunity-driven mobility*) i mobilnost kao strategiju preživljavanja. Prvi je tip zastupljeniji među mladim visokoobrazovanim specijalistima, a drugi među starijim niže obrazovanim ispitanicima iz malih mjesta s manjim šansama za obrazovanje, koji su mobilni iz financijske nužnosti.

Prema posljednjem nacionalnom izvještaju »Belgium – Society of Commuters« autora Bertranda Montuleta i sur., u Belgiji je mobilno 15% ispitanika, a daljnjih 5% ima mobilnog partnera ili partnericu. U skupini mobilnih ispitanika nalazi se 9% komutanata koji putuju najmanje tri puta tjedno na posao udaljen više od dva sata puta u oba smjera. Sedamdeset dva posto ispitanika u kategoriji mobilnih čine muškarci, koji dominiraju i u skupini ispitanika koji su bili mobilni u prošlosti, tj. prije više od tri godine prije istraživanja. Ne postoje statistički značajne razlike u mobilnosti prema dobi, obrazovanju, prihodima i položaju na radnome mjestu.

U zaključnom poglavlju »Job Mobility in Europe: Greater Differences among Social Groups than among Countries« Gerardo Meil sumira rezultate istraživanja u šest zemalja s različitim modernizacijskim i globalizacijskim iskustvom. Zaključuje da je »u jednom ili drugom trenutku tijekom karijere, više od polovice populacije bilo suočeno sa zahtjevima za mobilnošću i iskusilo ili odbilo barem jedan od proučavanih oblika mobilnosti« (str. 305). Razlike u mobilnosti manje su

među zemljama obuhvaćenima istraživanjem nego među muškarcima i ženama, mlađim i starijim ispitanicima, kvalificiranim i nekvalificiranim radnicima ili ispitanicima s djecom i bez njih.

Iako im se može prigovoriti zbog adekvatnosti izbora metodologije s obzirom na postavljene ciljeve istraživanja, čega su autori i sami svjesni, riječ je o korisnu i informativnu pregledu različitih varijanti poslovne mobilnosti u šest europskih zemalja. Autori najavljuju i nastavak zbornika, u kojem će se detaljnije analizirati uzroci i posljedice suvremenih tokova mobilnosti u Europi.

Simona Kuti

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*

Cor van Dijkum, Jörg Blasius, Claire Durand (eds)

Recent Developments and Applications in Social Research Methodology: Proceedings of the RC33 Sixth International Conference on Social Science Methodology, Amsterdam 2004

Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers, 2006, CD-ROM

Publikacija *Recent Developments and Applications in Social Research Methodology* pregled je radova i sažetaka prezentiranih na Šestoj međunarodnoj konferenciji o metodologiji u društvenim znanostima. Konferencija je održana u Amsterdamu 2004. u organizaciji Istraživačkog povjerenstva za logiku i metodologiju (Research Committee on Logic and Methodology

– RC33) Međunarodne sociološke asocijacije (International Sociological Association – ISA) u suradnji s Odjelom za metodologiju i statistiku Sveučilišta u Utrechtu, Nizozemskim institutom za društvene znanosti i Nizozemskom asocijacijom za metodološka istraživanja u društvenim znanostima. Okupila je znanstvenike iz cijeloga svijeta, koji su u pet dana prezentirali najsuvremenije kvantitativne i kvalitativne metode istraživanja. Bogat sadržaj ovog CD-ROM-a obuhvaća dio cjelokupnih radova, sažetke prezentiranih izlaganja te knjigu sažetaka u obliku *portable document formata* (pdf).

CD-ROM je vizualno organiziran poput internetske stranice s odgovarajućim linkovima na organizatore Konferencije, pregled i raspored predavanja, pretraživanje i popis izlagača. Od ukupno 523 izlaganja gotovo je polovina dostupna u obliku cjelovitoga znanstvenog članka. Radi lakšeg snalaženja pregled radova ponuđen je, prema rasporedu održavanja izlaganja, u dvanaest tematskih cjelina.

Na početku Konferencije izložena su dva pozvana predavanja, prvo Lyn Richards (Research Services, QSR International, Australija) te drugo Jana de Leeuwa (Department of Statistics, UCLA, SAD). Lyn Richards u svom se izlaganju »Kvalitativni softver i metodološke promjene – mitovi, mentalni sklopovi i metodološka manija« bavi problemom nedovoljno raspravljenih i debatiranih upotreba kompjutorskih softvera u kvalitativnim istraživanjima s obzirom na to da se upotreba kompjutorskih programa i njihove implikacije najčešće uzimaju »zdravo za gotovo«. U drugome pozvanom predavanju »Opis, predikcija i zaključivanje« autor analizira uporabu i zlouporabu metode multiple regresije i njoj srodnih tehnika u društvenim, bihevioralnim i obrazovnim znanostima. De Leeuw zaključuje kako je opi-